

процесуальних керівників. Вбачається, що керівники підрозділів поліції мають призначатися на конкурсних умовах та за контрактом на 3–5 років, що дасть можливість формувати стабільні колективи з професійним ядром. Наукові лабораторії та спеціальні кафедри повинні активніше сприяти профільному департаменту, управлінням карного розшуку в розробці методичних рекомендацій щодо розкриття найбільш поширених злочинів, розробці квестових завдань, типових оперативно-тактичних ситуацій для підвищення кваліфікації. У відомчих бюлетенях з обміну досвідом роботи необхідно ознайомлювати оперативних працівників з кращим регіональним досвідом розкриття злочинів.

Список використаних джерел

1. Контрольно-наглядові інстанції в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ України: навч. посіб. / За заг. ред. Д.Й. Никифорчука. К.: Видавничий дім «Скіф», 2013. 152с.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст. 303.

3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 7.07. 2017 р. № 575.

4. Сервецький І.В., Кислий А.М. Теоретичні засади відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю підрозділів карного розшуку: монографія / КНУВС., 2007. 170 л.

Сибірна Рома Іллінічна,

професор кафедри психології діяльності в особливих умовах Львівського державного університету внутрішніх справ, професор кафедри кримінального права і процесу Національного університету «Львівська політехніка», доктор біологічних наук, професор;

Сибірний Андрій Володимирович,

доцент кафедри загальної гігієни з екологією Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, кандидат біологічних наук, доцент

СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ НАУКИ В ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ

У час бурхливого розвитку науки, її відкриття впроваджуються у всі сфери діяльності людини і знаходять вагоме практичне застосування під час розслідування злочинів. Зокрема, сьогодні найсучасніші

дослідження біологічної науки складають основу судово-медичних методів експертно-криміналістичних досліджень біологічних субстанцій.

Потреба здійснення молекулярно-генетичної експертизи виникає під час встановлення батьківства, визначення ДНК-профілю особи, встановлення зиготності близнюків. Найчастіше завданням молекулярно-генетичної експертизи є встановлення генетичних ознак людини в об'єктах біологічного походження. Методи ДНК-аналізу при дослідженні об'єктів біологічного походження застосовують для визначення статевої належності та ідентифікації особи. Завдяки цьому вирішується низка питань, що мають значення для розкриття злочинів [2, с. 5].

Молекулярно-генетичні експертизи широко застосовуються для встановлення генетичних ознак (ДНК-профілю) біологічного матеріалу людини, а саме: крові, сперми, шкіри, кісток, волосся та ін.; встановлення слідів біологічного походження конкретної особи у змішаних слідах (наприклад, при звалтуванні); встановлення ідентичності останків у випадках розчленування трупа та ідентифікації жертв катастроф, коли живі близькі родичі (батько, мати або діти); встановлення факту біологічного батьківства або материнства у випадках викрадення, заміни дітей, спірного батьківства.

Так, встановлення спорідненості (родинних зв'язків) дає можливість ідентифікувати безвісти зниклу людину чи останки невстановленого трупа. Встановлення батьківства та материнства має значення в спірних питаннях і випадках викрадення та підміни дітей, дітовбивства, звалтування з наслідком вагітності. Встановлення генетичних ознак без ідентифікації особи дає можливість зберегти ДНК-профіль, а за потреби й виділену ДНК, для наступної ідентифікації або дослідження. Поміщення ДНК-профілів як ідентифікованих, так і неідентифікованих осіб до центрального обліку генетичних ознак людини дає можливість виявити зв'язки між різними злочинами [1, с. 7; 2, с. 43].

Сліди біологічного походження, вилучені на місці події, використовують для того, щоб встановити ймовірність випадкового збігу генетичних ознак особи з генетичними ознаками слідів біологічного походження або виключити можливість походження цих слідів від конкретної особи [3; 4].

Встановлення зв'язку підозрюваного з місцем злочину (події) може бути здійснено в таких варіаціях:

- сліди підозрюваного, що залишилися на тілі або одязі потерпілого;

- сліди підозрюваного, що залишилися на об'єкті (речовому доказі);

- сліди підозрюваного, що залишилися на місці злочину (події);

- сліди потерпілого, що залишилися на тілі або одязі підозрюваного;

- сліди потерпілого, що залишилися на об'єкті (речовому доказі);

- сліди потерпілого, що залишилися на місці злочину;

- сліди невстановленої особи (осіб), що залишилися на тілі або одязі жертви чи підозрюваного;

сліди нествановленої особи (осіб), що залишилися на об'єкті (речовому доказі) або на місці злочину (події).

Об'єктами молекулярно-генетичних досліджень є:

біологічні зразки відібрані у осіб та групів;

сліди біологічного походження, вилучені при проведенні слідчих дій;

сліди біологічного походження, вилучені правоохоронними органами негласно від відомих осіб (ст. 8 ЗУ Про оперативно-розшукову діяльність).

Всі методи молекулярно-генетичних досліджень ґрунтуються на одному принципі роботи:

лізис клітин (руйнування плазматичної і ядерної мембран);

очищення ДНК;

ізоляція ДНК.

На етапі лізису відбувається руйнування плазматичної і ядерної мембран клітин. Метод виділення ДНК слід обирати в залежності від індивідуальних характеристик біологічного об'єкта. До методів виділення ДНК які застосовуються в щоденній судовій біологічній практиці на сьогодні, належать наступні: органічні, хроматографічні, сорбційні, з іонообмінною смолою, з магнітними частинками [6, 7, 8].

Молекулярно-генетична експертиза є важливим і точним інструментом для вирішення питань ідентифікації осіб чи слідів залишених ними. Принцип методу базується на аналізі поліморфізму фрагментів ДНК, що є унікальним практично для кожної людини. Так, точність позитивного аналізу становить близько 99,99 % (співпадіння осіб при ідентифікації чи позитивний результат тесту на батьківство) у випадку негативного результату завжди буде 100 % точність (різні особи, тест на батьківство не підтверджений) [5, с. 32; 2, с. 16].

Отже, експертиза у слідчій та криміналістичній практиці є ефективним засобом встановлення обставин справи. Вона дозволяє використовувати у процесі розслідування і судового розгляду кримінальних проваджень весь арсенал сучасних науково-технічних засобів і є основним джерелом впровадження у судово-слідчу практику сучасних досягнень науки і-техніки.

Список використаних джерел

1. Використання ДНК-аналізу у судово-медичних експертизах речових доказів та експертизах спірного батьківства (материнства, підміни дітей) : метод. рек / В.Г. Бурчинський та ін. Київ : МОЗ України, 2012. 32 с.

2. Єрмолаєва А.О. Чепіга С.М. Методи проведення імунологічних досліджень у експертизах слідів біологічного походження та формування висновків : метод. посіб. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2011. 77 с.

3. Костильова О.А., Повх А. С. Визначення кількості та якості виділеної ДНК : метод. рек. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2013. 17 с.

4. Петричук С.В. Виділення ДНК із біологічних слідів людини за допомогою автоматичного приладу AutoMate Express™ Instrument

(Applied Biosystems, США) : метод. рек. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2014. 16 с.

5. Повх А.С. Інтерпретація результатів дослідження STR-локусів : метод. рек. Київ. : ДНДЕКЦ МВС України, 2017. 39 с.

6. PowerPlex® 18D System for Use on the Applied Biosystems® Genetic Analyzers. Technical manual. Promega. USA : Promega Corporation. 2017. 80 p.

7. Quantifiler™ HP and Trio DNA Quantification Kits User Guide. Applied Biosystems. USA : Thermo Fisher Scientific Inc. 2017. 116 p.

8. SERATEC® Hemdirect Crime Scene Kit. user instruction. Germany : SERATEC® 2017. 2 p.

Стецюк Михайло Миколайович

професор кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики
Національної академії Служби безпеки
України, заслужений юрист України

ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ БЕЗ ВІДОМА ЇЇ ВЛАСНИКА, ВОЛОДІЛЬЦЯ АБО УТРИМУВАЧА

Застосування сучасних наукових й технічних досягнень в злочинній діяльності, вимагає пошуку та введення нових методів та засобів протидії цій діяльності та її наслідкам.

Означені обставини зумовлюють доцільність здійснення правоохоронними органами на підставі чинного законодавства із застосуванням законних засобів належного реагування на ці виклики, що створюють загрозу суспільству та державі. У системі протидії злочинній діяльності чільне місце відводиться негласним процесуальним заходам, зокрема, такій негласній слідчій (розшуковій) дії, як зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома їх власника, володільця або утримувача з подоланням системи логічного захисту, яка передбачає втручання в приватне спілкування.

Відповідно це й зумовлює доцільність проведення разом з іншими процесуальними засобами, такої негласної слідчої (розшукової) дії (далі – НСРД) як зняття інформації з електронних інформаційних систем без відома її власника, володільця або утримувача з подоланням системи логічного захисту, яка передбачає втручання в приватне спілкування.

Під спілкуванням розуміють передавання інформації у будь-якій формі від однієї особи до іншої безпосередньо або за допомогою засобів зв'язку будь-якого типу. Спілкування є приватним, якщо інформація передається та зберігається за таких фізичних чи юридичних умов, за яких учасники спілкування можуть розраховувати на захист інформації від втручання інших осіб (ч. 3 ст. 258 КПК України) [1].